

Tukak-Teatret i Fjaltring

Af Erling Dissing

Elin og Reidar Nilsson, grundlægger og leder af Tukak-Teatret. Foto: Erling Dissing.

»Værsgo'! Grundlæg en grønlandsk teateruddannelse«

I kulturminister Niels Matthiassens forkontor sidder en ung nordmand. Han er danser og skuespiller. Han vil tale med Danmarks kulturminister og meddeler frejdigt sekretæren: »Jeg bliver siddende, til han har tid!«

Bag ønsket om at møde kulturministeren ligger en indignation over mod-

sætningen mellem Socialdemokratiets parole om ligeret til alle uddannelser og virkeligheden for grønlandske uddan-

Erling Dissing i Åbenrå er freelance kulturkonsulent. Arbejdsområder: Musik- og Teateranmeldelser (bl.a. Flensborg Avis), Fotjournalistik, Teater- og Dramapædagogik, Museumspædagogik samt skribentvirksomhed om de nævnte emner.

nelsessøgende. Årstallet er 1975 – hjemmestytret er endnu ikke indført i Grønland – og nordmanden hedder Reidar Nilsson, idag leder af det grønlandske teater Tukak i Fjaltring.

Niels Matthiassen bliver orienteret om den norske gæst og finder et hul i kalenderen. Reidar fortæller ham, at han er forarget over at opdage, at loven ikke er lige for alle. I Holstebro har han mødt nogle grønlændere, som ønsker en skuespilleruddannelse. Men de er blevet afvist på de danske uddannelsessteder med henvisning til, at de er grønlændere! Hvad vil kulturministeren gøre ved det?

Niels Matthiassen, der også vil huskes for sin evne til at træffe beslutninger med langtrækkende perspektiver, forlod kontoret et øjeblik. Da han vendte tilbage, havde han en udnævnelse i hånden: »Værs'go', rejs hjem til Holstebro og grundlæg en grønlandsk teateruddannelse!»

Sådan nogenlunde husker Reidar Nilsson sit besøg hos Niels Matthiassen i 1975. Men hvorfor er det en nordmand, der træder til og hjælper grønlænderne i Danmark, og hvad er der sket i de snart 20 år, der er gået?

»Import-vare«

»Jeg er en »import-vare«. I 1972 begyndte jeg at arbejde på Odin-teatret i Holstebro. En dag blev jeg inviteret til middag i Grønlænderhuset i byen. Jeg blev forelsket i Elin, som var leder af huset, og det endte med, at jeg flyttede ind.

På Elins opfordring lavede jeg en forestilling med de grønlændere, der kom

i huset. Anledningen var husets 5-års-jubilæum. Under dette arbejde blev det klart, at der i den grønlandske befolkning er et stort ønske om at se teater på grønlandsk og et stort behov for uddannelse på området. Og med midler fra Kaj Munk-fonden, fra Nordisk Råd og med »udnævnelsen« fra Niels Matthiassen kunne vi gå igang. Arbejdet begyndte i Grønlænderhuset i Holstebro, men halvandet år efter kunne vi flytte til gården her i Fjaltring, og idag frekventeres teatret af etniske teatergrupper fra hele verden.«

Ny epoke

At det netop er ham, der idag sidder som leder af teatret, kan godt ligne et tilfælde. Selv opregner Reidar tre vigtige faktorer i den proces, der blev sat igang: *Det meningsfyldte tilfælde, et godt måltid mad og de forhåndenværende søms princip.*

Men måske er en epoke i teatrets liv ved at være slut og en ny ved at begynde. Tre grønlandske skuespillerelever afslutter deres uddannelse i år. Grønlands Hjemmestyres konsulent for kulturelle anliggender, Thue Christiansen, var gæst på teatret, da jeg besøgte Tukak. Han fortalte, at der ikke kommer flere grønlandske elever til teatret. Uddannelsen flyttes til Nuuk (Godthåb) i Grønland og skal foregå i et samarbejde med »Silamiut«, det eneste faste grønlandske teater.

Thue Christiansen havde kun rosende ord for det arbejde, der er gjort for Grønland her i Fjaltring og udtrykte, at teatret i høj grad havde levet op til sit navn Tukak, der betyder Harpunspids.

En af Nukas små figurer betragter med udslåede arme Tukak-teatret med Thue Christiansens Grønlands-flag i flagstangen. Foto: Erling Dissing.

Internationale kontakter

Meget tidligt i teatrets historie knyttedes internationale kontakter. I Fjaltring færdes man mellem grønlændere, canadiske eskimoer, indianere, folk fra det tidligere Jugoslavien, skandinaver og danskere. Så den nye epoke, at være et centrum for det etniske teater på verdensplan, har været igang længe. Et vidnesbyrd herom foreligger i en ny bog, *Aboriginal Voices* med undertitlen *Amerindian, Inuit and Sami Theater*, udgivet i 1992 af Per Brask og William Morgan, der begge underviser på University of Winnipeg i Canada. Reidar Nilsson fortæller stolt, at bogen er udkommet på et canadisk

forlag, og at den er gennemsyret af hans egne tanker og ideer. I et interview i bogen understreger han, at han ikke kan lide udtrykket *native theatre* (de indfødtes teater), fordi det giver anledning til for mange misforståelser. »You see, I don't train Inuit, Indian, Sami, that is native, actors. I train *actors*« (s. 112. Jeg underviser ikke eskimoer, indianere, samer, dvs. indfødte skuespillere. Jeg underviser skuespillere).

»Hvorfor er det så alligevel så vigtigt, at dine skuespillere rejser hjem og etablerer etniske teatergrupper. De repræsenterer jo ofte et mindretal i deres hjemland. Hvad kan de udrette?«

Den kunstneriske dimension

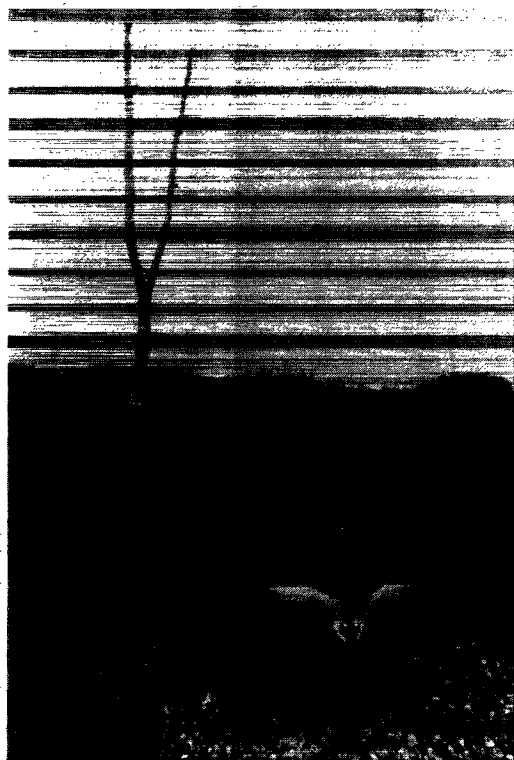
»Som jeg understreger i interview'et i bogen (ovennævnte) anser jeg den kunstneriske dimension for at være hele grundlaget for teater og dermed den vigtigste, men der vil ofte ligge politiske motiver til grund for at etablere de etniske teatergrupper. Og jeg tror, at de har to vigtige funktioner: 1. Grupperne skal styrke mindretallet indadtil. Du skal være stolt af det, du er! og 2. Grupperne skal vise kvaliteten i mindretallet. Majoritetssamfundet skal lære af dem og opdage den rigdom, der ligger i minoritetssamfundene.«

Udvidelser

Endnu et tegn på den nye epoke materialiserer sig i en arkitektmodel, der står op ad dørkarmen. Tukak-teatret har til huse i en firlænget gård få hundrede meter fra Vesterhavet. Nord for gården skal der bygges en stor danse- og teatersal, og Tuskær, et galleri- og kunstcenter i nabogården, skal inddrages, og stedet skal være kulturcentrum for et stort område. Arkitekt er Kim Utzon, og en stor hovedsponsor skal finansiere byggeriet.

Afgangsprojekter

Som i enhver anden uddannelse må de studerende slutte uddannelsesforløbet med en eksamen eller et afgangsprøveprojekt. I 1993 var det Varste Mathæussens, Inôraq Johansens og Johannes »Nuka« Lyberts tur. Varste fremlagde sit afgangsprøveprojekt den 16. juni. Hun havde valgt at spille »Den sovende elsker« af Jytte Borbjerg, et helt nyt stykke.

Nukas brønd med knoglerester og et udgået træ: opløsning og forfald. Foto: Erling Dissing.

Senere i juni fremlagde Inôraq. Hans afgangsprøveprojekt bygger på eget materiale. Men 31. maj fremlagde »Nuka«, og jeg var med.

»Nuka«

Johannes »Nuka« Lybert er 24 år og afslutter sin skuespilleruddannelse efter tre år i Fjaltring. Han vil imidlertid fortsætte med uddannelse og har søgt ind på en design-uddannelse og en sprogskole. Han vil nemlig gerne lære mere – som han siger: »Jeg vil lære alt!« Han vil gøre verden mere spændende ved at sy sit eget tøj, ved at digte og skrive sange og så naturligvis spille teater.

Nuka i en af sine installationer. Foto: Erling Dissing.

»Nuka« synes, at det har været godt at uddanne sig i Danmark. Dels har han fundet inspiration i selve stedet med den storslåede natur og lyden fra havet. Dels har det været godt at være borte fra Grønland. Man ser sit eget land i et helt nyt perspektiv og glæder sig til at komme tilbage.

»Nuka« begyndte at arbejde med sit afgangsprøjsprojekt for mere end et år siden. Han havde lavet en helt anden forestilling. Men på grundlag af en tragisk oplevelse med en psykisk handicappet hjemme i Grønland, et digt han selv skrev og et digt af Søren Steff Krogh ændrede han projektet.

Udstilling og forestilling

Allerede når man nærmer sig gården fra vejen, bliver man opmærksom på noget usædvanligt. I indkørslen står en meterhøj trefod med en hulsten ophængt og længere inde i gården flere kunstværker.

Vest for gården mellem bygningerne og havet er der på en rund plads placeret en brønd. I brønden svømmer en gumibold. Skeletdele, et nøgent vissent træ, små bemalede gasbetonskulpturer står rundt omkring.

Inde i den ene af træningssalene fortsætter udstillingen. Installationer er det mest dækkende udtryk. Titlen på af-

Thue Christiansen, Grønlands Hjemmestyres konsulent for kulturelle anliggender oplyser, at skuespilleruddannelsen flytter til Grønland. Her skal den foregå i samarbejde med det grønlandske teater »Silamiut«, som har hjemsted i Nuuk/Godthåb. Foto: Erling Dissing.

gangsprojektet er »Hvide Sahara I Mørkets Dimension«, hvor Hvide Sahara betyder Grønland og er navnet på udstillingen, som omfatter masker, billeder, digte, skulpturer udført af »Nuka« selv, og Mørkets Dimension er forestillingen, som spilles i teatersalen.

Søren Steff Kroghs digt lyder som følger:

»En skjult virkelighed / i en ung mands krop. / En virkelighed, som kan give liv / til en ny sjælelig / bevægelse i en / fremtidig verden. / Hvor sandheden ikke længere / kan skjules i kræfter af hans krop. / Og kroppen ikke længe kan skjule / virkelighedens offer. / Handicappet, mishandlet, misbrugt, og smittet / den uskyldige virkelighed.«

Dyster forestilling – men håbet antydes

Det var en noget dystre forestilling, der var kommet ud af det. Den handlede om magt og magtmisbrug. Udnyttelse af hinanden. Undertrykkelse. Den handlede utvetydigt om homoseksualitet og HIV og AIDS og indeholdt nogle stærkt provokerende nøgenscener.

Men bag de dystre signaler om undertrykkelse, sygdom og forfald aner vi et håb. Trods det stærkt personlige indhold i såvel udstilling som forestilling lykkedes det »Nuka« at bevare distancen, så vi spares for de krumme tær. Vi oplever en ung kunstner, stærkt optaget af eksistentielle spørgsmål. En ung mand, der oplever sig mere som kunstner end som skuespiller. En kunstner, der gennem sit nye værktøj – teatret – har fået en udvidet frihed til at formidle sine tanker og følelser.

Meningsfuldt besøg

»Nuka« er 6 år. Året er 1975. En ung nordmand sidder i kulturminister Niels Matthiassens forkontor og venter. Til sekretæren siger han frejdigt: »Jeg bliver siddende, til han har tid!« – Det skulle siden vise sig, at dette besøg fik afgørende betydning for fremtidens grønlandske teater.

Per Brask og William Morgan: *Aboriginal Voices. Amerindian, Inuit, and Sami Theatre.* The Johns Hopkins University Press. Baltimore and London 1992.